

Metafysikkens praktiske virkeliggørelse - kapitalistisk udviklingslogik i det moderne kaos

Steen Nepper Larsen & Lars Petersen

- orienteringsproblemer i
*Carlsen, Schanz, Schmidt og Thomsen:
Karl Marx og den moderne verden,
Gyldendal 1984, kr. 138,50.*

I Århus har der som bekendt siden 1970 udviklet sig en bestemt marxistisk retning, der i perioder eksplicit og emfatisk har proklameret sig selv som *kapitallogik*. Denne betegnelse har vundet stor udbredelse i hverdags sproget på den danske venstrefløj, ofte som negativt ladet afgrænsningskategori.

Anvendelsen af begrebet kapitallogik har været handicappet af dels den århusianske skoles utilgængelige sprog, dels de indholdsmæssige ændringer, denne skole har tilladt sig indenfor sin *logik*. Netop i lyset af dette har vi med spændt forventning åbnet de fire kapitallogiske tænkeres nyeste bog, der for det første er skrevet forståeligt som introduktion til Marx for et bredt publikum. For det andet må den antages at give en ajourført fundamentalindføring i, præcis hvor den »kritiske potens« pt. lokaliseres hos Karl Marx.

Forfatterne tilstræber »en idéhistorisk forståelse af baggrunden for og udviklingen af hans (Marx'. S&L) teori.« (s. 7). Der er således tale om en

introduktion til Marx, læst via Århus med idéhistoriske briller. Dette giver anledning til en accelererende subjekt-sammensnøning, hvor forfatternes distance til den åndelige forfader aftager eksponentielt med dennes »modning«. Læseren forføres i slutkapitlerne således til at læse den emfatisk samtykkende og selektivt pointerende gengivelse af den modne Marx som et bombastisk postulat om dennes totale og indiskutable aktualitet.

Det skal ikke holdes hemmeligt for læseren af vores undrende kommentar til det nye værk, at vi står i gæld til såvel Marx som århusianerne. Således er der mindst 3 lag - eller snarere 3 subjekter på spil: Marx, Århus-marxisterne og os selv. Som det vil fremgå vælger vi at lægge en afstand til århusianernes autoriserede Marx-interpretation. Desuden er det muligt at tolke Marx' mangfoldige programmatikker og fremstillinger på andre måder end de gængse i Århus.

»Det moderne« er sandeligen kommet på mode indenfor samfunds-

videnskaben. Fremstillingen af Marx' brudfyldte teoriudvikling indkranses i begge bogens ender af åbenheden i »De moderne tider«. Vi er alle på jagt efter en mening med livet. Hjemløse jages vi rundt i et netværk af uoverskuelige sociale processer, der synes at løsrive sig fra enhver mening. Vi lever tvivlende i »målsætningsdiskussionernes tidsalder« (s. 11). Paradoksalt nok viser det sig, at de 4 skribenter mener at have alle svarene på det moderne livs kaos på forhånd. Allerede for over 100 år siden udviklede Marx nemlig gennem kritikken af den politiske økonomi nøglerne til en begribelse af moderniteten. Mystisk nok blev det moderne allerede færdigudviklet samfundsmæssigt, da det netop brød igennem - og færdigkonciperet af Marx, da han modnedes. Hermed harpunerer forfatterne intentionerne om åben undren og kanoniserer istedet én bestemt Marx-eksegese som apriorisk nøgle. Det er ganske trist.

I anmeldelsen hér er vi ramt af dobbelt undren. Vores »orienteringsproblemer« retter sig både mod den foreliggende bog og den moderne virkelighed, som forekommer os at være en yderst kompleks samfundsmæssighed. Som moderne marxister tvivler vi derfor på bogens aprioriske »sandheder«, da vi gerne teoretisk vil prøve at komme på højde med det kapitalistiske samfunds mangfoldige aktualhistoriske udfoldelser.

Vi lever os dermed fuldt ud ind i de 4's tankegang:

»Orienteringsløsheden er et vilkår, men et vilkår som er historisk skabt - og

derfor principielt muligt at forandre.« (s. 168).

Spørgsmålet er, om de selv lever op til at leve (med) livet i tvivlens blafrende lysskær.

Fremstillingen af bruddene i Marx' teoretisk udvikling, hans politiske liv og arven fra oplysningstidens tænkere er på mange måder fremragende og præcis. Her kan læseren virkelig spidse ører. Vores undren går da også istedet på, at Marx-eksegesen skal gøre det ud for en fyldestgørende teoretisk og historisk begribelse af det moderne som totalitet. Det første og det sidste afsnit af bogen bliver påklitrede legitimationer af Marx' påståede aktualitet.

Det er ikke fordi, Marx er uaktuel. Men aktualitetens problematik indebærer kaskader af problematikker. Marxismens historie viser f.eks. mange distinkte måder at udlægge Marx' aktualitet på. Og vi stiller os meget tvivlende overfor, at alt skulle være sagt med denne moderne bogs Marx-apologi.

Det gælder ikke om at balsamere Marx' teoretiske korpus, men derimod om at undersøge om der er »liv« i begreberne (eks. vis udsagnskraft i kapitalbegrebet), hvis vi stiller skarpt på den moderne kompleksitet - eller om der skal udvindes helt nye begreber, der begrebsliggør historien på en anden måde, end Marx kunne have forestillet sig.

Vi intenderer ikke at give et direkte referat af bogen, da det allerede er gjort flere steder (f.eks. af en (alt for?) rosende N. Bredsdorff i

Information, 15/10-84). Derimod vil vi gå et lag dybere ned og forsøge at fremstille de centrale tankefigurer »under« bogen.

Centralt i kapitallogikkens traditionelle læsning af Marx er interpretationsaksiomet, »at den sociale virkelighed er behersket af en bestemt »logik« - et mønster af sammenhænge og udviklingstendenser - der kan afdækkes af en dialektisk fremstilling, som er inspireret af Hegels logik.« (s. 180).

Denne tese forekommer måske umiddelbart indlysende for Kurasjes læsere. Den åbner imidlertid for en række hidtil uafklarede spørgsmål vedrørende denne logiks status. Gåseøjnene omkring »logik« er måske et signal om, at Århus-logikerne nu endelig har tilsluttet sig massen af marxister, der har renonceret på denne afklaring?

Karakteristisk for Århus-skolen har siden den unge Schanz været den motoriske opfattelse af »logikken«, uanset hvordan denne konverterede hegelske tankefigur interpreteredes i den til enhver tid gældende kontekst (en modsatløbende tvivl hos den nyere Lars-Henrik Schmidt vil blive diskuteret nedenfor). Oprindelsen til denne motoriske opfattelse, eller ihvertfald en central formulering heraf findes i Schanz' kapitel »Grundelementer til en rekonstruktion af Kritikken af den politiske økonomi« i »Til rekonstruktionen af Kritikken af den politiske økonomis omfangslogiske status« fra 1973. Schanz søgte dengang at besvare et spørgsmål, stillet af Hans-Georg Backhaus, nemlig spørgsmålet

»... hvori det erkendelsesledende motiv i værdiformsanalysen ligger hos Marx. Det drejer sig her om en explikation af værdiformsproblematikken.«

(»Til rekonstruktionen...«, s. 110)

Det erkendelsesledende motiv formuleredes af Schanz således:

»Idet værdisubstansen sætter sig selv som samfundsmæssig latent værdi igennem konstitutionen af værdiudtrykket (bytteværdien), sættes tillige en *bestemt* formlogisk udviklingsordnende drivkraft ind i historien... Der er tale om en »subjektiv-reflektorisk« logik, som eksisterer in re, og som har samfundsmæssig gyldighed.«

(»Til rekonstruktionen...«, s. 111)

I 1973 var etableringen af den motoriske »drivkraft«-forestilling tilsyneladende udvundet på baggrund af en historicistisk (fejl-)tydning af værdiformsanalysen i Kapitalen. Dette punkt vil vi ikke tage op her, men blot henvise til siderne 128 og 161 i »Til rekonstruktionen...«.

Imidlertid dukker den selvsamme formulering, kun let tillempet, op igen 11 år efter på side 194 i den her anmeldte bog, denne gang tilsyneladende udlagt i en helt anden dimension:

»Tiden får en selvstændig, skabende og ordnende, kraft i historien. Den er ikke længere blot ramme om historiens indhold, men skaber i høj grad selv dette.« (s. 194)

Hvadenten historiens logik er udsprunget af »en produktionsmåde

(...) simpel vareproduktion« (»Til rekonstruktionen...«, s. 164), (som alle marxistiske historikere efterhånden er enige om, aldrig har eksisteret, omend Schanz i 1973 baserede sin »ekplikation af værdiformsanalysen« herpå), eller om den er udsprunget af det kapitalistiske moderne tidsbegreb, så er der tale om en Quasi-begrebsrealistisk »in re«-logik, der driver historien fremad med nødvendig og irreversibel kraft.

På trods af forsøg på bogen igennem at rense Marx' aktualitet for forskellige typer historiefilosofi og nødvendighedslogik, bliver resultatet produktion af en ny type historiefilosofi, der er ganske mystisk. I ovennævnte citat feticheres »tiden« - og objektiviseres mytisk som overgribende subjekt i og for historien. »Tiden« bliver substitut for værdiløsheden - og vi står undrende tilbage. »Logikken« lever selvbevægende i objektet. De århusianske skribenter betoner da også denne strømlinede konstruktion som metafysisk virkelighed, hvor »tankeobjektet« svarer til »realobjektet« (s. 176). Den skarpeste formulering af realabstraktionsteorien kondenseres med følgende utrolige udsagn:

»På den måde (ved gennemsættelse af kapitalen gennem mystifikationerne i den »trinitariske formel«, S & L) bliver den kapitalistiske udviklingslogik så at sige metafysikkens praktiske virkeliggørelse.« (s. 181)

I det århusianske paradigme er der én og kun én »fremstilling, som stem-

mer overens med den virkelige bevægelse,...« (s. 176). Det skyldes, at »den virkelige bevægelse selv (hos Marx. S & L) får tillagt ansvaret for abstraktionsbestemmelserne« (s. 177). Dette muliggør en ganske særlig »overensstemmelse« mellem begreb og realitet, nemlig idet den i realiteten i forvejen herskende logik fordobler sig i fremstillingen af et »tankeobjekt«, altså i en logik, der har den »adækvate form for overensstemmelse« (s. 175) med den i realiteten sig gennemsættende logik. Den hegelske historisering af fornuftsbegreberne (som man ved Gud ikke skal gå os for snært på klingens om) vendes således om til en radikal »fordoblings-« konception om videnskaben/omtalte »tankeobjekt« som (re-)produktion i 'tankens medium' af en i historien installeret motorisk logik. Det ser flot ud. Men det er måske svært at forstå. Hvad om Kurasjes redaktion lavede et temanummer om denne proklameret socialmetafysiske realabstraktionsmetodologi? Forjættende som den jo må forekomme i den moderne verdens »orienteringsløshed«, indebærer den imidlertid for os at se en række problemer, som vi vil komme ind på nedenfor.

Århusianernes *overensstemmelsesteori* besidder en dobbelthed. Virkeligheden er *prækonstitueret*, og begrebet om denne *prækoncentration*. Begge dele skete omkring 1867. Dermed er teorien udelukket fra at komme i dialog med den historiske foranderlige virkelighed. Dialogen med den moderne mangfoldighed er umuliggjort af det videnskabsteo-

retiske ståsted. Både den »indre« og den »ydre« rekonstruktion af kritikken af den politiske økonomi lades i stikken -trods følgende programatiske forpligtende tilslutning til Marx' projekt:

»Kun redegørelsen, eller sansen for begrebernes historicitet kan afstikke grænserne, inden for hvilke de har gyldighed« (s. 172).

De fastholder ikke rekonstruktionsprogrammet, men lader som om alle problemerne i de sidste 15 års kritisk spørgende Marx-reception er blevet indløst. Samtidig negligerer de, at Marx' »Das Kapital« er en torso.

Med den »indre« rekonstruktion tænker vi på præciseringen af f.eks. værdi- og penge teorien, som denne foreligger i Marx' forskellige udkast og »færdige« fremstillinger. Det er sikkert futilt og lidt uforskammet at beskyldte vores århusianske venner for i denne korte pædagogiske brede formidlingssammenhæng ikke at have fremlagt slige vanskelige sager i deres omfattende utilgængelighed. Men ved at udgrænse Marx' mange - ofte (selv)modsigende - udkast og fremstillinger kommer den aldrende herres teori til at fremstå for færdig og strømlinet uproblematisk. Den tvivlende læser føres således en smule bag det blafrende lys - når alle brikker tilsyneladende falder på plads med den moderne Marx. Og det er nu katastrofalt.

Med den »ydre« tænker vi på, at de mange planudkast fra Marx' hånd (Eks. vis bøgerne om staten og ver-

densmarkedet) faktisk kunne skrives af energiske sjæle. Påpeges kan det, at staten og verdensmarkedet er forblevet ubegrebne i talrige år. Nu ville det nok være omsonst at prøve at skrive bøgerne om staten og verdensmarkedet ud fra 1867-viden. Indløsningen af en drøm om at komme på højde med virkeligheden kræver netop, at alle nutidige samfundsmæssige fænomener forsøges begrebsliggjort gennem en aktualhistorisk baseret konstitutionskritisk analyse. Dette er et gigantisk projekt.

Vi skal ikke undlade at påpege, at en historisk omfattende sensitiv begrebsliggørelse kan medføre, at rekonstruktionsprojektet slår om i en *dekonstruktion*. Men det kan selvfølgelig ikke afgøres på forhånd. Det må det konkrete og meget omfattende arbejde vise.

Marx skal således ikke bare skrives færdig, men måske helt om, hvis det viser sig, at en nutidig totalitetstegnende forskning fordrer en fremstilling, der må bryde med Marx' fremstillingslogik i »Das kapital«. Hvem ved, om vi i 1984 må bryde med »økonomiens« forrangsstilling og udvide genstandsfeltet radikalt. Det kunne jo vise sig, at der er så meget på spil i den virkelige totale samfundsmæssige livssammenhæng, at relationerne mellem eks. vis økonomi, sprog, socialisation, erkendelse og frigørelsesforhåbninger må føre til en radikal nytænkning af totalitetens sammenhænge - der afgørende må bryde med Marx' økonomikritiske projekt. Vi gør opmærksom på, at vi hér spiller på 2 heste. For det første

prøver vi som anakronistiske elementer at tage rekonstruktionsprogrammets ambitiøse problematik alvorligt og at pointere, at dette tilsyneladende er blevet glemt i Århus. For det andet svømmer vi forsigtigt ud på det dybe vand, hvor vi vover pelsen med vores tanker om, at en moderne ambition om at grunde en samfundskritik kan føre til en dekonstruktion af Marx' fremstillings- og begrebs-logik. I denne sammenhæng må vi afstå fra at positivere begge hestevæddeløb for ikke at sprænge anmeldelsens rammer.

Ihvertfald kan vi sige, at kritikbegrebet er skyllet ud med det iskolde badevand i Århus - hvis overensstemmelsesideen tages som fuldgyldigt belæg for, at en moderne aktuel begrebsliggørelse ikke ville kunne kvalificere kritikken af den politiske økonomi - men at denne blot ligger færdig til brug fra Marx' modne hånd.

Et analogt spor til Marx' kritik af den mest begavede del af den politiske økonomi som erkendelsesgivende projekt kunne idag også følges. Men også kvalitativt mulige nye indsigter via en skånselsløs kritik af moderne økonomisk videnskab er fraværende som stof i den århusianske publikation. Vi kræver ikke, at den foreliggende bog skal have det hele med. Men vi mener nok, at en problembevidst marxisme kunne udkaste mulige ideer til økonomikritikkens moderne kvalificering.

For at illustrere vores historiske tvivl på den prækonciperede teoris aprioriske gyldighed, vil vi antyde et par spørgsmål til det, der kaldes for det

»kapitalistiske verdensmarked«. Repræsenterer nationalstaten en hindring for dannelsen af en international gennemsnitsprofitrate? Fungerer konkurrencen internationalt idag på en måde, der på nogen tænkelig måde kan belyses vha. den fra Marx overleverede udgave af kritpoløk'en? Politiske indgreb i varecirkulationen og f.eks. eksistensen af multinationale kapitaler må vel umuliggøre en global »sand« teori, der formodes at skulle hoppe direkte fra Marx' 1867-kapitalbegreb hen til den internationale, usamtidigt udviklede kapitalistiske virkelighed idag? I al beskedenhed har vi ca. 300 spørgsmål af denne slags til en nutidig begribelse af verdensmarkedets aktuallogik & subsumtionshistorie. (Og potentielt lige så mange til »staten«, »sproget« og »sandheden«). I et rent idéhistorisk univers fortoner den »reale« historie sig i tågerne. Det er prisen, de må betale i Århus.

Vi vil nu gribe fat i den emancipationsfilosofiske figur. Vi mener at kunne udskille 3 elementer i Århus-skolens frigørelsestænkning. Muligvis *indlæser* vi vores eget smagfulde perspektiv; men det forekommer os ganske vist, at elementerne 2 og 3 *ikke* er kongruente - omend tæt forbundne.

»Moderniseringstvungen« (s. 195) er det første element. Det udtrykker bekvemt og substitutagtigt kapitalens iboende akkumulations- og ekspansionstendens. Kritikken af moderniseringstvungen giver sig selv, da århusianernes paradigme udsiger, at fremstillingen af genstandens bevægelse (kapitalens »udviklingslo-

gik») i sig selv *er* kritikken af denne (s. 173, 175, 177, 182). Denne kritik er det andet element. Den unddrager sig således en normativitet, der kunne stå ved siden af eller ganske udenfor genstandens bevægelse (såsom håb, human etik, krop, arrigskab etc.). (Parantetisk må vi hellere pointere, at vi ikke er færdige med at diskutere, hvad der kan danne baggrund for en kritisk normativitet inden for samfundsvidenskaben, som ikke blot reproducerer borgerlige fornuftskategorier eller antropologiske konstanter og andet drømmeri - men at vi mener, at spørgsmålet om kritisk normativitet ikke kan undslippes, som den århusianske emancipationsfigur lægger op til). Endelig er »moderniseringsperspektivet« (s. 195) det 3. element. Med dette produceres mulighed for sprængningen af moderniseringstvangen med »kommunistiske principper« (s. 166). Disse grunder sig systematisk i kapitalens civilisatoriske indflydelse, der forbliver et yderst abstrakt begreb af alt for forjættende støbning - omend det så sandelig også har erkendelsesgivende indhold.

Det forekommer at være næsten lidt for »tricky« at indlejre de 3 elementer i samme uniforme bevægelse. Kapitalismen producerer således »latent kommunisme« (s. 166) - og kritikken af moderniseringsprocessen udspringer som spejlbillede af denne proces selv. Potentielle bærere af frigørelsen udgrænses i denne 3-fløjede selvbevægende figur. Det sociale rum for kommunismeprojektets historiske realiseringsbetingelser sættes ej heller på lyrik. Den bevidste ubestemmelighed

af »det gode liv« (s. 192) er en ganske sympatisk pointe for den, der ikke blot vil lade utopier blive tidsbundne negative spejlinger af historisk foranderlige forhold. Men den 3-fløjede figur postulerer nærmest udviklingsautomatisk, at kommunismen vil komme, da den bliver produceret »in re«. Når genstand, kritik og alternativ tænkes i én samtidighed - eksorceres alle utålmodige, historiske og teoretiske revolutionære 10.000 dollars-spørgsmål med bombastiske trylleformularer.

Yderligere kompliceres vores kærlighed til de 4 tænkere af deres insisteren på civilisationsprocessens »irreversibilitet« (s. 192, 195). De synes at kanonisere den nutidige virkelighed som det til enhver tid gældende »nulpunkt« for alternativitet. Det er nu svært at se, hvorfor vores højt udviklede arbejdsdeling, udgrænsningen af kærlighed og kunst i særlige ghettoer og vareproduktionsens samlede system ikke kan rulles tilbage. Ihvertfald som fromt håb og teoretisk problem. Med irreversibilitetsideen synes de at lukke munden på en selektiv kapitalismekritik. Den 3-fløjede figur er kort sagt alt for abstrakt totaliserende til at kunne overbevise os om andet, end at det virkelige liv i (sen)kapitalismen er ulige mere kompliceret end som så.

I totaliseringens forjættende skær optræder da også populære billedsproglige fremstillinger af kapitalens overgreb »på alle livets områder« (s. 194). Kapitalens herredømme betinger en altomfavnende undertrykkelse af livet. Vi siger ikke, at dette er forkert; men at det ihvertfald må diskuteres, hvilke

formidlingsformer og mulige andre »logikker«, der fostrer undertrykkelsen i »almenhed«. Vi undrer os over, at så distinkte begreber som udbytning og undertrykkelse nu sammenrodes og totaliseres. Før har de 4 været grundige med at præcisere »omfangslogik« og »gyldighedsområder«. Nu har de tilsyneladende ikke problemer med at afgrænse begrebernes udsagnskraft mere. De gælder mærkværdigt nok faktisk overalt (i bogen).

Afslutningsvis vil vi åbenbare omridset af en lille love-story. Den ene af bogens forfattere, Lars-Henrik Schmidt, er begyndt at skrive slet skjulte kærlighedserklæringer til Nietzsche. Således ser han med hen-åndende næse og hengivne øjne på Nietzsches begreb om perspektiv i en »samtidig« publikation (»Nietzsches 'næse'«, Slagmark nr. 2, 1984, s. 55).

»Perspektivet giver mening og er ikke et forsøg på at læse en mening ud af noget. Det er to helt forskellige procedurer og Nietzsches kritik af filosofien og videnskaben er præcis, at de tror, at de skal læse en mening ud af tingene. I modsætning hertil vil Nietzsche give tingene mening. Det hedder at anlægge et *perspektiv*: Vi afslører ikke en skjult mening, vi skaber ved hjælp af perspektivet en meningsfuld sammenhæng.«

Nu er der ikke i sig selv noget galt i dette radikale standpunkt. Men det må bemærkes med 7-tommersøm, at ideen om at læse IND og ikke UD er i eklatant modstrid med den videnskabsteoretiske opfattelse, som Schmidt i sin egenskab af medfor-

fatter udtrykker i den af os anmeldte modernitets-bog. Med realabstraktionsbegrebet og den sociale metafysiske virkeliggørelse kanonise res et immanent perspektiv, der læses UD og absolut ikke IND. Vi kunne forledes til at tro, at Nietzsches perspektiv-indlæsnings-idé blev anvendt på bogens næstsidste side, hvor det håbefulde i »moderniseringsperspektivet« (s. 195) blev dyrket. Men noget sådant er ikke på tale. Her læses nemlig kun UD.

De 4 århusianere har i bogen et uproblematiske forhold til de store »referenter« (såsom »mening«, »sandhed«, »fornuft«, »totalitet«, »enhed« etc.). Alle de vesterlandske »sandheder« holdes i hævd som positiviteter. Der er ikke tale om, at udfordringer fra eks. vis Foucault eller Baudrillard tages op - eller at Nietzsches radikale kritik af den alt for selvbevidste og selvglade - men illusionsfyldte - videnskab gribes som inspirerende, perspektivisk vinkel. »Disse virkelighetsstrompetister er slette musikere« (F. Nietzsche, »Moralens Genealogi«, Oslo, 1969, s. 116), kunne vi fristes til at sige som et ekko af den gamle provokatør.

I en eksplicit kritik af Schanz' nyere civilisationskritiske skrivelser, udformer Schmidt da også en klar distance til den bog, han i et svagt øjeblik har været med til at publicere og producere. Civilisationskritikkens projekt spejler sig i det, den gerne vil kritisere. Om denne undslippelsen umulighed i den underfundige cirkularitet, siger han med udmærket præcision:

»Som filosofi vil den snakke om hele den menneskelige væren organiseret som civilisationen (altså en moderne ontologi - på trods af forsikringer om det modsatte), og samtidig vil den være kritik af denne væren uden at have en reference for kritikken, da kritikken selv er en del af væren og formidlet gennem væren. Her er den marxiske kritikkonception blevet overtaget af en filosofisk eller romantisk hang til enheden og indskrivelsen i teoriehistoriens stamtavler bliver den egentlige referent og legitimation af procedurerne...«.

(L.-H. Schmidt, »Romantikken i Praksis«, Kritiske Historikere, nr. 2, 1983, s. 80)

Schmidt synes her at mene som os. At ville indlejre kritikken direkte i det kritisable er en tak for vildt. Kritikken forvandling til ontologi er dennes dødlægning. Kritikspejlingen implicerer faren for, at frigørelsen bliver en slags linearitetsforestilling - en radikal asymptotisk borgerlighed. En blot lidt mere »fornuftiggjort« civilisation.

Schmidt synes istedet at være på jagt efter noget nyt og spændende. Nye jagtmarker oprulles med munter friskhed af den nye »aktive nihilist«. Schmidt kunne da også på et møde om civilisationskritik blandt Kritiske Historikere på Københavns Universitet, 1. marts 1984, forholde sig med stor distance til fundamentet for hangen til videnskabelighed. Videnskab fremstillede han som den moderne verdens værdisystem, som en sikkerhedsgivende metafor - og teorien i videnskaben som en fordobling af virkeligheden. Det vil komme

for vidt at kommentere alle de steder, de to herrer Schmidts samtidige skrivelser synes at være i modstrid med hinanden. Men vi finder, at han - Schmidt nr. 2 - er ude i et vigtigt (selvkritisk?) ærinde - og at han er på vej mod at opløse alvorens faste lukkede systemer. Med sans for det provokatoriske, der så godt som fuldstændig er fraværende i »Marx og den moderne Verden«, Afsluttes »Romantikartiklen« med en hyldest til den befriende eksperimentering hinsides den gamle drøm, sat af det enheds-søgende »vidensregimente« (»Romantikken...«, s. 91):

»Hvorvidt mit perspektiv er bedre end andre perspektiver er i bogstaveligste forstand et spørgsmål om teori som æstetik - men nogen har en god og andre en dårlig smag - og her bliver man så svar skyldig. Jeg kan ikke referere til sandheden, eller til dens moderne variant, til virkeligheden.«

(»Romantikken...«, s. 89)

Schmidt reconcerer således på objektive »sandheder« og aprioriske systemer. At udlægge Marx bliver et spørgsmål om smag. Teorien skal lugte godt - for at næsen skal blive kastet ud i sulten længsel. Vi skal ikke her vove os ud i en alt for lynsnar bedømmelse af denne »nye« historie- og teorirelativistiske subjektive hang til den æstetiske og personlige smag. Ej heller til Schmidts vinken farvel til »virkeligheden« som referent. Som før nævnt er vi selv i tvivl om realabstraktions-logikkens principielle gyldighed.

Endnu engang må vi fremhæve det besynderlige i, at bogen, vi hér har dissekeret gennem finurlige røntgen-gennemlysninger på kryds og tværs, er så lukket og ude af stand til at tage nyere begavede teoretiske udfordringer op, åbne for nye analytiske perspektiver og begrebsliggøre

nutidens virkelige samfundsmæssighed overbevisende uden aldrende besværgelser om aprioriske »sandheder«.

Alt er ikke sagt med Marx.
Ej heller med Århus-marxisterne.
Og da slet ikke med os.